

Myšlenky x ideje / Ideje x myšlenky

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[2007](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[2007](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 23. 7. 2007
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 23. 7. 2007

Myšlenky x ideje / Ideje x myšlenky

Rádl (v Útěše) vyslovuje údiv nad tím, že myšlenky „létají světem nedbajíce hranic ani prostorových ani časových“, a zdůrazňuje, že „myšlenka létá od člověka k člověku pouze na křídlech hmoty v pohybu“, že „nemůže přeletět z hlavy do hlavy jinak než na křídlech tištěného papíru, zvukového otřesu anebo jiného materiálního znamení“ (vše in: 7122, s. 28). Tady musíme ovšem vyžadovat větší přesnost: to, co může „létat“ nebo „přeletět“ od člověka k člověku, není táž myšlenka, o které Rádl říká, že „nemůže vystoupit z živých, myslících lidí“. Proto také, když Rádl řekne, že „tyto myšlenky žijí vskutku pouze v lidech, kteří se jim odevzdávají“, dopouští se přísně vzato chyby: to, čemu se lidé odevzdávají, není jejich vlastní myšlenkový výkon, akt myšlení, nýbrž to, k čemu se tento výkon vztahuje. A můžeme vskutku trvat na tom, že to, k čemu se myšlenkový akt vztahuje, v žádném případě samo nežije? Je text opravdu jen „příležitostí pro povzbuzení myšlenky, která z živých myslících lidí vystoupit nemůže“? Domluvíme-li se, co znamená slovo „existovat“, můžeme souhlasit s Rádlem, že myšlenka „neexistuje jinak než v těle daných lidí“ – ale co potom o ní můžeme říci, nechceme-li ji samu prohlásit za „nic“? Jak je možné, že od chvíle, kdy měl první člověk na mysli „trojúhelník“ a kdy si přesně uvědomoval, co to ten „trojúhelník“ jest (a zde opět musíme připomenout, že se musíme domluvit o přesném významu slova „jest“ a o tom, zda budeme čísla nebo geometrické obrazce, které můžeme „myslet“ s tak naprostou přesností, takže záměna není prostě možná, jmenovat také jako „jsoucná“, anebo zda budeme raději volit jiné pojmenování), že tedy od té chvíle už nikdy nemohl trojúhelník myslit jinak – protože myslit jej jinak by znamenalo myslit něco jiného? Myšlení jako náš výkon, jako myšlenkový akt, podléhá mnoha vlivům, je někdy velmi těkavé, přelétavé, a tak soustředěně myslit určité „něco“ je nutno se naučit, je to jakási řehole, pro kterou je nezbytný jistý trénink. Říká se tomu „udržet myšlenku“ nebo „držet se myšlenky“ – jak by to mohlo mít nějaký praktický smysl, kdybychom se ve své mysli drželi jen sami sebe? Takový rovnostranný trojúhelník nebo určité číslo, třeba „ π “, je něco tak samostatného a pevného, na nás nezávislého a naopak pro nás závazně platného, že prostě nemůžeme prohlásit, že to je nic. Ale není-li to „nic“, pak „co“ to je? V čem spočívá ta jejich samostatnost a svébytnost, jejich přesnost a nezávislost na nás? Na nás je pouze to, zda se ve své mysli (ve své subjektivitě, svými myšlenkovými výkony či akty) k určitému trojúhelníku nebo číslu (eventuelně obecně, ale vždy „konkrétně“) vztáhneme, soustředíme se na ně – anebo zda budeme myslet na něco jiného. Ale o ničem jiném rozhodovat nemůžeme. Už Descartes a karteziáni smysluplně rozlišovali mezi myšlenkou ve dvojitým smyslu: cogitatio cogitans (to je náš myšlenkový akt), a cogitatio cogitatum, to je to, k čemu se ve svém myšlenkovém aktu vztahujeme. A to ovšem nemusí být až nějaká „reálná“ skutečnost (a nikdy to není pouze taková „realita“). Právě tyto úvahy vedou k tomu, že musíme mluvit o „předmětu“ (eventuelně „ne-předmětu“) myšlenkového aktu. A ten že vskutku nežije a nemůže žít? Toť „idea“.

(Písek, 070723-7.)